Tu Dwa[...] opisanych 5
(47-[...]a są dopisa-
ne [...] po s.p. Ro-
gan[...] uzupełnienia,
egzem[...] zniszczony,
Ka[...] wyrestauro-
wa[...] n mój kompletny.
[...] Sierb. 88.

Biblioteka [...]a wybornie do-
chowany E[...] drugiego (1650 r.)
wydania, [...]antego po s.p.
Maxymili[...]of. Uniw. Jag.
W tytule [...] pierwszego
wydania [...]ełożeniu niektó-
rych wyrazów – główna w tem: „Powtore z
pilnością przeyzrzane y do druku podane
przez Piotra Hiacyntha Prusscza Alum.
Akad. Krak. W Krakowie w Drukarni Fran-
ciszka Cezarego J. K. M. Typographa R. S. Mi-
łościwego lata w Rzymie 1650". Drzeworyt
herbu, dedykacya, jak w tym wydaniu – pod
nia r. 1650. Że ta książka Bibl. Przezdzieckich,
jest drugiem niniejszej wydaniem, dość w niej
samej dowodów – np. porównaj w obydwóch edy-
cyach Kościół S. Jadwigi, (w tej str. 53) – w II str. 59.
W wydaniu Przez. po str. 98, dodatek: Kleyno-
tów Duchownych Sto. I. M. Krakowa Auksya
znakomita (Kart 8. Sign. a, a², a³, b, b², b³, tu wod-
pisie dołączona), byłaby może pijarska, gdy o Pijarach
na czele wiadomość daje, dodrukowana w XVIII wie-
ku (po r. 1711). Na karcie tytułowej pismem XVIII w.
Bibliotheca Cracoviensis Scholarum Pijarum. [...]

J. Lebrowski w swoich Roamaitościach [...] Książce O Pieczęciach (Nr 5) ma edycyą Kleynotów z r. 1745, za wydanie trzecie.

[Dobite na tytule. Patrz Szczepański: Dykcyon. Juszyński II str. 91.]

Książka wielkiej rzadkości. Ma ją Biblijoteka Uniw. pragskiego i XX. Czartoryskich. Posiadali Ex. s.p. Prof. H. Suchecki, J. Radwański (zniszczony) i s.p. Karol Rogawski (zdefektowany). Ten ostatni nabył Dr St. Tomkowicz. Exemplarz XX. Czartoryskich jest waryantem, wskazującym może autora nazwisko. Jest tam: „przez Piotra Prusza Szczepan." Prusza byłoby Prus (herb). Mój niniejszy exemplarz ma też na drugiej kartce tytułu, (oczywiście z innego exemplarza doprawionej) dobite: „przez Piotra Prusza." O exemplarzu Czartoryskich (zwanym dawniej biblijoteki sieniawskiej) piszę w mojej książce: O zabytkach Kruszwicy, Gniezna, Krakowa (Kraków 1866). str. 355.

W Bibl. Uniw. Jag, rękopis 108. CC. IX. 6. od str. 313–354 (W. Wislocki Katalog manuskryptów str. 43): Stołecznego miasta Krakowa etc tytuł jak wydania z r. 1647.

Czas z r. 1868 № 147, w feuiltonie, artykuł J. Radwańskiego, z powodu mojej wzmianki w kronice tegoż pisma (№ 114 z r. 1868) o waryjancie Czartoryskich. Radwański wprowadza Fr. Cezarego drukarza jako autora Kleynotów. F. M. Sobieszczański w Encyklopedyi Orgelbr. pod Prusz, daje o nim wiadomość za Hoszowskim, z wydania Klejnotów (Turowskiego). W r. 1649 Piotr Prusz wydał w Krakowie

u Marcina Filipowskiego, broszurę Kaspra Twardowskiego (in 4º) pod tytułem Bicz Bo-ży. Jest na tytule wymieniony jako wydawca (Juszyński II 275).

Fortecę Monarchów wydał Pruszcz w Krakowie 1662. str. 248 – (Jocher 8246). Wydanie drugie 1737.

Morze Łaski Kraków 1662 u Dziedziców Stanisława Lenczewskiego Bertut.

O Pruszczu czytaj w Muczkowskiego Dwie Kaplice Jagiellońskie (Kraków 1859) str. 15 – także w końcu edycyi Kleynotów wydanej (na mój wniosek) przez K. J. Turowskiego, w r. 1861, wedle wydania z r. 1745.

Przewodnik abo Kościołów Krak etc wydane u J. Sibeneychera 1603, powtórzy-łem w nowej edycyi r. 1860. Zestawienie wydania z r. 1647 i tego Siebeneycherowskiego, zdaje się okazywać dowodnie: że Kleynoty są pomnożeniem wydaniem Przewodnika z r. 1603. Pruszcz urodził się 1605 r. umarł 1668 – więc niebyłby autorem Kleynotów, ale chyba je pomnożył, rozszerzył („teraz nowo zebrane y do druku podane"). Potrzebuje ta sprawa badań jeszcze. Łepkowski

KOŚCIOŁÓW

KRAKOWSKICH

OPISANIE,

wydane w Krakowie r. 1603,

TERAZ POWTÓRNIE PRZEDRUKOWANE.

Cena 39 Cent. = 1 Złp. 15 gr.

KRAKÓW

DRUKIEM Ż. J. WYWIAŁKOWSKIEGO.

Do nabycia w księgarni D. E. Friedleina.

1860.

Kościołów krakowskich opisanie, które obecnie w nowém ogłaszam wydaniu, znane jest z jedynego exemplarza, będącego teraz w posiadaniu hr. J. Szembeka, gdzie się dostał z nabytą po ś. p. J. Muczkowskim biblioteką. ×)

Tytuł pierwszego wydania jest następny:

Przewodnik abo Kościołów Krakowskich y rzeczy w nich wiedzenia y widzenia godnych krótkie opisanie.

Naprzod tych ktore są w Mieście Krakowie, potym tych co są na Kazimierzu y na Stradomiu: a nakoniec tych co są w Kleparzu y po Przedmieściach Krakowskich.

Przydany iest Cathalog wszystkich Królow Polskich y Biskupów Krakowskich.

W Krak. W Druk. Jak. Sibeneychera. Roku 1603.

Na stronie odwrotnéj drzeworyt Maciejowskich herbu (Ciołek) pod infułą, w okoleniu z wieńców.

Druk gocki, w szesnastce. — Kart liczbowanych 81.

Nie dowodzę potrzeby przedruku, bo rzecz sama się zaleci a wartość swoją okaże.

Kraków d. 16 czerwca 1860.

J. Łepkowski.

×) w r. 1868 spłonęła ta biblijoteka w Poręb

OŚWIECONEMU

A WYSOCE WIELEBNEMU OJCU I PANU

BERNATOWI MACIEJOWSKIEMU

BISKUPOWI KRAKOWSKIEMU etc. etc. PANU MEMU MIŁOŚCIWEMU.

Mam za to miłościwy xięże biskupie, że nie bez pociechy swojéj na to patrzyć raczysz: jak gorąco wszystkich stanów i obojéj płci przychodniowie, codzień prawie insi a insi na to miłościwe łato, ze wszystkiego tego szerokiego królestwa na otrzymanie łaski bożéj i na odpuszczenie grzechów tu przybywając, nabożeństwo swe odprawują. A nietylko naznaczone ołtarze w kościele zamkowym z wielką pokorą a serdeczną skruchą obchodzą, ale się najduje takich wiele, którzy przyczyniając sobie pokuty i ciała utrudzenia, ledwie nie wszytkie kościoły tuteczne z témże nabożeństwem nawiedzają. Co odprawiwszy (jako rozumieć mamy) z wielkiemi pociechami na sercach swych do domów własnych nazad się wracają, uważając jako znaczne pobudki to miasto ma do gorętszéj chwały bożéj i do świętéj bogomyślności.

Bo kogo tu nie pobudzą do takiego nabożeństwa same miejsca (ktoby jedno o wszystkich wiedział), na których tu święci boży przemieszkiwali, i teraz ciała ich odpoczywają: ś. Jacka, Jana Kantego, Symona z Lipnice, także Salomei świętéj, Jadwigi królowéj, Bronisławy i innych. Do tego rozmajte relikwie. Więc odpusty, ołtarzom i kościołom niektórym z skarbu kościelnego hojnie nadane. A na same kompanie i owe ich surowe dyscypliny patrząc, kto się łzami nie zalewa, a żywota pokutnego przed się nie bierze? Takie i inne rzeczy tuteczne są dowodnie i potrzebnie opisane i oznaczone w téj małéj xiążce, do któréj przeczytania, aby i teraźniejszy i napotem tu nawiedzający pątnicy i pielgrzymowie nie bez pożytku swego byli skłonniejsi i chętliwsi, zdało mi się pod imieniem Waszéj Wielebności, jako pasterza nawyższego tychże kościołów, które się tu wspominają, na światło ją podać, skoro mi jedno do rąk przyszła, którą uniżenie W. M. swemu miłościwemu Panu ofiarując, sam siebie przy niéj miłościwéj łasce W. M. mego miłościwego Pana pilnie zalecam.

Dan w Krakowie z oficyny méj, roku pańskiego 1603, dnia 12 kwietnia.

W. M. naniższy służebnik

Jakób Siebenejcher.

PIERWSZA CZĘŚĆ
opisania kościołów
W MIEŚCIE KRAKOWIE.

Kościół katedralny na zamku krakowskim.

Słusznie od tego kościoła początek wziąć się ma, który między wszytkiemi kościoły Korony polskiéj i państw do niéj należących, przodek po gnieźnieńskim zdawna otrzymał, będąc na wyniosłéj górze Wawel i celnym zamku stołecznego i głównego miasta postawiony, kosztownie zbudowany, hojnie nadany, i wielu świętych i patronów polskich relikwiami ubogacony.

Ten kościół założony i nadany jest z tytułem arcybiskupim, od Mieczysława pierwszego chrze-

ściańskiego książęcia polskiego, na cześć i na chwałę Panu Bogu i męczennikowi Jego świętemu Wacławowi, roku pańskiego 866. Potem od Bolesława Krzywoustego króla polskiego rozprzestrzeniony. Ostatnie gdy ogniem zepsowany był, za staraniem Nankera Biskupa krakowskiego i kapituły jego tym kształtem jako teraz zbudowany jest w roku 1320. Z czasem zaś od królów, książąt i panów obojga stanu z różnych miar ozdobiony i ubogacony, z przyczynieniem kapłanów i chwały bożéj przymnożeniem. Jest przy tym kościele: biskup, sufragan, prałatów 6, kanoników 30, wikaryów 30, mansyonarzów 8, psałterystów 17. Jest i szkoła która ma swego mistrza, bakałarza, kantora, młodzieńce i żaki dla śpiewania kościelnego. Są też i świątnicy przy kościele dla dzwonienia i innych posług kościelnych, których zwyczajnie czterzej, a na święta wielkie ośmiu bywa. Mają i ołtarze (których kilkadziesiąt jest) nadania swoje, tak iż we dnie i w nocy chwała boża w tym kościele nigdy nie ustaje: godziny *de tempore* o Pannie najświętszéj i o św. Krzyżu na każdy dzień śpiewają. A kiedy się ta służba boża odprawi, psałterystowie psalmów we dnie i w nocy śpiewać nie przestają. Okrom czytanych mszy, ośm śpiewanych na każdy dzień się w tym kościele odprawuje.

Pierwsza msza o Trójcy św., w kaplicy tegoż

przezwiska od królowéj Zofii Jagiełłowej żony, matki Kazimirzowej nadana.

Wtóra o świętym Krzyżu, w kaplicy tak rzekącéj, nadana od Kazimirza trzeciego i Helżbiety małżonki jego, rodziców Jana Olbrachta, Alexandra i Zygmunta I. królów polskich, i Fryderyka kardynała.

Trzecia w tejże kaplicy Krzyża św., za umarłe.

Czwarta msza za umarłe u grobu Jagiełłowego (który jest między filarami przeciwko krzcielnicy) od żony jego królowéj Jadwigi nadana.

Piąta o Pannie Maryi mansyonarska, w kaplicy króla Stefana od Zawisze biskupa krakowskiego fundowana.

Szósta w kaplicy królewskiéj rzeczona *rorate,* którą fraktem*) odprawują, nadana od króla Zygmunta pierwszego i Anny królowéj córki jego.

Siódma ranna msza wikaryjska przy grobie Stanisława świętego, abo przy ołtarzu Ciała Pańskiego.

Osma wielka msza kapitulna u wielkiego ołtarza.

Jest w tym kościele kaplic 23.

Pierwsza u drzwi zachodnych po lewéj ręce, na cześć i na chwałę Przenajświętszej Trójce (skąd ją też tak zowią) założona, w któréj jest grób Zofii królowéj fundatorki, relikwij i apparatów kosztownych dosyć, od tejże królowéj nasprawianych.

---

*) Śpiewem.

Wtóra kaplica pod wschodami, tytułu Młodzianków świętych, gdzie jest grób Hynców z Rogowa, fundatorów téj kaplicy.

Trzecia nad tąż kaplicą, do któréj po wschodach chodzić, gdzie głowa św. Stanisława na święta jego wystawianą bywa.

Czwarta przed kapitularzem, Mikołaja świętego, gdzie grób jest Moskorzowskich i Kamienieckich.

Piąta Maciejowskich, tytułu Panny Maryi śnieżnéj, (krata u niéj mosiądzowa) w któréj jest grób znaczny Samuela Maciejowskiego biskupa krak.

Szósta św. Macieja.

Siódma św. Wawrzyńca.

Ósma Zebrzydowskich; (krata do niéj mosiądzowa) w któréj jest grób znaczny Andrzeja Zebrzydowskiego biskupa krakowskiego. Jest i ołtarz srebrny, od teraźniejszego JP. wojewody krakowskiego postawiony. W téj kaplicy na pewne święta, gwóźdź którym ciało Pana Zbawiciela naszego przebite było, wystawiają, i w niéj na każdy dzień po komplecie, szkoła zamkowa *salve* odprawuje.

Podle téj kaplice z jednę stronę jest grób znaczny marmurowy Jana Rzeszowskiego, a z drugą stronę grób Tomasza Strzempińskiego, biskupów krakowskich.

Stamtąd idąc na prawéj ręce ku wielkiemu ołtarzowi, jest grób stary króla Łokietka.

Dziewiąta kaplica w kącie na wschód słońca, kratą mosiądzową zawarta, w któréj jest grób Piotra Gamrata arcybiskupa gnieźnieńskiego i biskupa krakowskiego marmurowy.

Dziesiąta za wielkim ołtarzem mansyonarska, w któréj zdawna Anna Granowska z Pilce, Jagiełłowa żona, pochowana jest, i Jan z Radlic biskup krakowski; teraz grobem króla Stefana i z wielu innych miar ozdobiona.

Przeciwko téj kaplicy między filarami, w tyle wielkiego ołtarza, jest grób Jana Choińskiego biskupa krakowskiego.

Jedenasta Piotra Tomickiego biskupa, kratą mosiądzową zawarta, w któréj jest grób znaczny marmurowy tegoż biskupa i ochędóstwo z dostatkiem apparatów.

Dwunasta (ku południowi) Jana Grota biskupa krakowskiego, człowieka świątobliwego, gdzie też grób jest jego i Walentego Dembińskiego kasztelana krakowskiego. Przy téj kaplicy jest grób mosiądzowy znaczny Stanisława Borka dziekana krakowskiego, jałmużnika wielkiego, który na czterdzieści studentów fundacyą zostawił i dom wikaryom (Borek nazwany) porządnie zmurować dał.

Trzynasta Jana Olbrachta króla polskiego, którego tam jest grób, i relikwie z korony cierniowéj Zbawiciela naszego, i innych wiele. Przeciw-

ko téj kaplicy przy wielkim ołtarzu, grób króla Kazimierza Wielkiego marmurowy.

Czternasta Jana świętego, kaznodziejska.

Piętnasta penitencyarska; tam jest grób Jana Konarskiego biskupa krakowskiego, który penitencyarze z doktorów fundował. — Przeciw téj kaplice jest grób kamienny.

Szesnasta królewska (wedle drzwi południowych) złocistym dachem nakryta, Zygmunta pierwszego i Augusta syna jego królów polskich, także Anny królowéj, marmurowemi grobami ozdobiona i balasami mosiądzowemi zawarta; w któréj obrazy na ołtarzu srebrne, relikwie przednie, klejnoty i apparaty kosztowne, i fabryka sama wspaniała i okazała, królewskie dzieło ukazuje i godna podziwienia jest.

Siedmnasta z drugą stronę drzwi południowych, gdzie pierwszy grób śgo Stanisława był, i do tego czasu jest tam ręka jego i pierścień, która w stacye wystawiona bywa. Tamże jest grób Prandoty Białaczowskiego biskupa krakowskiego, za którego staraniem kanonizacya świętego Stanisława się odprawiła; tam też jest grób Szydłowieckich.

Ośmnasta Szafrańczowska, pod dzwonami, która *collegium juristarum* krakowskiemu od ostatniego potomka tego domu darowana jest.

Dziewiętnasta Różyców, kratą mosiądzową za-

warta, która jest pogrzebem Filipa Padniewskiego biskupa krakowskiego ozdobiona.

Dwudziesta Krzyża śgo, podle drzwi zachodnich po prawéj ręce, w któréj grób marmurowy Kazimirza trzeciego. Tamże jest pogrzebiona Helżbieta Rakuszanka fundatorka. Ma ta kaplica relikwij i apparatów ochędożnych dosyć.

Dwudziesta pierwsza kapella abo kościołek podziemny świętego Lenarta, od Bodzienty biskupa krakowskiego nadany.

Dwudziesta wtóra Jagiełłowa, (między filarami przeciw krzcielnicy, kratą żelazną zawarta) w któréj jest grób marmurowy tegoż króla Jagiełła i ołtarz z obrazem starym, na którym namalowano Jagiełła jako Litwę do chrztu, a Jadwiga do unii z Koroną przywodzi, akademią krakowską i psalteristy funduje.

Dwudziesta i trzecia śgo Stanisława, w pośrodku kościoła, od króla Zygmunta Igo zbudowana, w któréj jest ołtarz ozdobny marmurowy, a w nim ciało św. Floryana. Tego ołtarza obraz srebrny odlewany, od króla Zygmunta Igo także sprawiony. Za ołtarzem w trumnie w srebro oprawnéj, którą sześć aniołów także oprawnych srebrem trzyma, jest ciało śgo Stanisława. Nad ołtarzem są wota srebrne i po stronach różne ludzi rozmajtych wszelakiego stanu, którzy w potrzebach swych do patrona tego się ofiarując, pociechy od-

nosili. Tam królowie polscy chorągwie, z nieprzyjaciół zwycięstwo otrzymawszy, na znak wzięcia dobrodziejstwa Pańskiego, za przyczyną Świętych Jego, postawiają. Tam, gdy na królestwo wjeżdżają, męczennikom bożym i patronom swym zwykli się modlitwami oddawać. Tam też jest lampa srebrna (aby wiecznie przed temi pamiątkami świętych męczenników bożych gorzała) od Stanisława Garwaskiego kasztelana płockiego, starosty gostyńskiego, zawieszona.

W chórze ołtarz wielki Męki pańskiéj, od Samuela Maciejowskiego biskupa krakowskiego kosztem wielkim ozdobnie postawiony. Tamże jest tabernakulum marmurowe, dla Sakramentu najświętszego, przez Piotra Tomickiego biskupa krakowskiego sprawione. Tam leży Jadwiga polska królowa święta. Tam trzech kardynałów biskupów krakowskich kapelusze zawieszone: Fryderika (nad grobem mosiądzowym z stopniów wypuszczonym), Zbyszka kardynała (nad jego także grobem), i kardynała Radziwiłła, który w Rzymie roku 1600 umarł, i tamże u OO. Jezuitów pogrzebiony jest. Jest innych ołtarzów po różnych miejscach niemało, między któremi ów co pod krucyfixem przy zakrystyi jest, taki przywilej od stolice apostolskiéj ma: że wolna od mąk czyścowych zostaje ta dusza, za którą się przy tymże ołtarzu żałobna msza odprawi.

Relikwij w tym kościele jest bardzo wiele; znaczniejsze te są: z drzewa Krzyża św. część gwoździa którym Pan Chrystus na krzyżu przybity był, królowi Władysławowi od Ursyna kardynała i biskupa hostyeńskiego darowany — para palców św. Filipa apostoła, które papież Marcin piąty przerzeczonemu królowi posłał — ciało św. Floryana męczennika — czeluść św. Jana Chrzciciela — ręka św. Bartłomieja — część znaczna głowy św. Wawrzyńca — ząb św. Pawła — ręka św. Szczepana — ręka św. Tomasza biskupa kantuaryjskiego — ręka św. Brykcego wyznawce — ciało jednego z niewiniątek — głowy śś. Chrysztofa, Witalisa, Maurycego i Kordule, i wielu innych świętych męczenników bożych. A mimo to: ciało św. Stanisława męczennika i biskupa krakowskiego od Bolesława króla zamordowanego; także infuła jego biskupia i pierścień, który, że ten stołeczny kościół swój krwią własną i cudami wielkiemi ozdobił, słusznie i tytuł od niego ma. Róża złota od Juliusza wtórego papieża królowi Alexandrowi posłana, *cum plenaria indulgentia* na środopostną niedzielę.

Wystawione bywają te relikwie na obie święta Stanisława św. i na stacye, z otrzymaniem odpustów od tych którzy nabożnie ten kościół natenczas nawiedzają.

W skarbie kościelnym jest co widzieć, od zło-

ta, srebra, klejnotów, ksiąg i apparatów barzo kosztownych, z nadania królów, książąt, biskupów i innych ludzi pobożnych. A osobliwie jest krzyż wielki złoty od Kazimierza trzeciego i Zygmunta pierwszego królów sprawiony, w którym jest drzewo Krzyża śgo — krzyż drugi wielki ruski złoty z kamieńmi drogiemi — krzyżów złotych mniejszych trzy — tabernakulum w którém głowę śgo Stanisława chowają, także złote — kielichów szczerozłotych kilkanaście — infuł kosztownych perłowych z kamieńmi drogiemi dwie — trzecia z korony złotéj (którą był Cesarz Witułtowi na królestwo litewskie posłał) urobiona, i innych barzo wiele.

Wieże trzy przy tym kościele są: dwie ku miastu; w jednéj z nich dzwony większe, a między innemi jeden przedniejszy od Zygmunta I króla (od którego też przezwisko ma) sprawiony, kosztuje snać trzy tysiące. W drugiéj wieży zegar jest. W trzeciéj ku zamkowi mniejsze dzwony wikaryjskie są.

2. Kościół Ś. Michała.

Tamże w zamku od Bolesława Chabrego prędko po przyjęciu wiary chrześciańskiéj na zamku zbudowany i nadany. Potém od Kazimierza Wgo

(który w Polszcze wiele kościołów pomurował i miast murem obwiódł) wymurowany i sprzętem kościelnym ozdobiony roku 1355. Ma dwu prałatów, proboszcza, kustosza, trzech kanoników i kleryka, także mansyonarze, co godziny o Pannie Maryi na każdy dzień odprawują. Tam na wielki czwartek ludzie pospolicie Komunią Świętą zwykli brać.

3. Kościół Śgo Jerzego.

Także na zamku krakowskim zaraz po przyjęciu Wiary zbudowany (a to dla stacyj katedralnego kościoła), który téż Kazimierz W. wymurował roku 1346. Ma czterech kanoników i mansyonarze.

4. Śtéj Maryi Magdaleny.

Kościół, na kanoniczéj ulicy podle kollegium *Juristarum* zbudowany, a przez biskupa krakowskiego Piotra Wysza temuż kollegium inkorporowany. W tym kościele błogosławiony ojciec Jan Kapistran (który naprzód zakon bernardyński do Polski wprowadził), u Zbiszka kardynała biskupa krakowskiego na kanoniczéj ulicy mieszkając, mszą śtą odprawował.

5. Wszech świętych kościół.

Na Grodzkiéj ulicy fundowany i nadany od Jakóba Bobole człeka pobożnego i w sprawach rycerskich znacznego, który też apparatów wiele i bardzo kosztownych temu kościołowi zostawił. Jest przy tym kościele proboszcz, dziekan, kanoników i wikaryów kilka. Jest szkoła od Macieja Miechowity kanonika krakowskiego zmurowana.

6. Śgo Franciszka kościół.

Roku 1257 od Bolesława Pudyka monarchy polskiego fundowany, gdzie też grób jego jest w ścienie niedaleko wielkiego ołtarza po lewej ręce. Tamże leży Salomea śta siostra jego, fundatorka i xieni pierwsza panien śtej Klary u śgo Andrzeja. Mamy to z podania starych ludzi: że ten kościół był naprzód pod tytułem Ciała Pańskiego zbudowany, ale Kazimierz W. założywszy miasto (od swego imienia) przy Krakowie i kościół nadawszy, otrzymał u zakonników aby tego tytułu temu tam nowemn kościołowi ustąpiwszy, swój śmu Franciszkowi ofiarowali. Jednak i do tego czasu na każdy czwar-

tek tam procesya z najświętszym Sakramentem bywa. Przy tymże kościele w ambicie *) stawiają pamiątkę i obraz każdemu biskupowi krakowskiemu. Tamże jest bractwo *Compassionis Christi*, wielkiemi pobudkami do skruchy, (zwłaszcza pokutującym) znaczne, od X. Marcina Szyszkowskiego kanonika krakowskiego, dnia tego i godziny któréj się królewicz Władysław narodził, (to jest roku pańskiego 1595, dnia 9 czerwca, godziny dziewiętnastéj) założone; z któréj miary jakoby z przejrzenia i opatrzności bożej (a za sprawą Ducha Śgo który jest sprawcą takich rzeczy) toż bractwo wziąwszy ztąd dobre omen, obrało sobie zaraz za protektora tegoż królewica Jego Mości wielkiej nadzieje pana, za którego na każdy piątek z powinności przedsięwziętej Pana Boga prosi. Toż bractwo od Ojca śgo Klemensa VIII rychło potem potwierdzone, i wielkiemi odpusty nadane. Mają swoję kaplicę zaraz ku podworzowi klasztornemu reformowaną i ozdobioną przez pomienionego X. Szyszkowskiego, który kwoli temu bractwu na chwałę bożą i na cześć śgo Krzyża i śgo Władysława; drugą znowu kaplicę tamże przy tym kościele z niemałym swym kosztem zaczyna. Używają ci bracia w procesyach swych czarnych kap, a nabożeństwa *inter cetera* taki jest sposób: naprzód po ranu w piątek mszą o Męce

---

*) krudżganku.

Pańskiéj *solenniter* śpiewają, a po obiedzie zaś ku wieczorowi *Officium* opisane *de Passione* i kazanie. A po niém dyscypliny odprawują, o czém wszystkiém są książki bractwa tegoż. W téjże kaplicy jest ołtarz za umarłe uprzywilejowany od Ojca śgo wyszej mianowanego. Drugie bractwo śgo Jana Chrzciciela w kaplicy włoskiéj, które w procesyach białych kap używa. Także bractwo Chordona abo Paska Franciszka śgo. Wielce był i zrazu i potem zawsze wzięty i tak od wszystkiego miasta umiłowany ten zakon braciej śgo Franciszka, że téż od niego ulicę Bracką nazwano.

7. Kościół Ś. Anny.

Który téż ulicy swéj toż przezwisko dał. Ma proboszcza i kanoniki z akademii krakowskiej, któréj król Jagiełło to podawanie nadał. W tym kościele jest grób znaczny i cudami z dawna wsławiony błogosławionego Jana Kantego doktora w Piśmie świętem téjże akademii krakowskiéj. A przy tym grobie jest ołtarz uprzywilejowany za umarłe. Są też i wikaryowie, którzy parafianom Sakramentami świętemi usługują. Jest też tam i bractwo ś. Anny, które mają z Bernardynami spólne i szarych kap w procesyach używają. Jest i szkoła od Macieja Miechowity kanonika krakow. zmurowana.

Akademia.

Tu się godzi przypomnieć akademią zacną krakowską, od Jagiełła króla i Jadwigi świętéj małżonki jego (Ludwikowej córki), fundowaną, w któréj wszystkich profesyj nauki czytają. Ma kollegia troje, profesorów w których jako zakonnicy spólnie mieszkają i żyją pod posłuszeństwem rektora jednego. Pierwsze jest kollegium, o którém się przedtém wspomniało na Grodzkiéj ulicy *juristarum*, w którém 7 profesorów w prawie mieszkają, i lekcye swe tamże odprawują. Mają i bursę naprzeciwko, przez Jana Długosza kanonika krakowskiego dla studentów prawa się uczących, przy których mieszka ósmy profesor i jest ich starszym, zmurowaną. Drugie kollegium wielkie, mając w sobie teologii i filozofii profesorów 19. Tam jest *universitatis* biblioteka bardzo znaczna, w księgi pisane i drukowane rozmaite bogata. Są i lektoria teologów, medyków, filozofów i artystów. Tamże jest drugie kollegium małe, w którém mieszka 13 profesorów artystów. Jest i kilka burs dla studentów, w naukach się obierających, bursa Jeruzałem od kardynała Zbyszka biskupa krakowskiego zmurowana — bursa *pauperum* od doktora Isnera kupiona, a teraz świeżo od królowej Anny dorocznym

dochodem opatrzona — bursa *philosophorum* od Noskowskiego biskupa płockiego na czterdzieści studentów fundowana — bursa nowa, w któréj szkolnym trybem mistrzowie uczą. Były też i dla przyległych nacyj, jako: Węgrów i Niemców bursy, póki rozmaitemi heretyctwy nakażeni nie byli.

8. Kościół świętego Szczepana.

Od którego ulica nazwana, a fara jego nietylko w mieście się zawiera ale też na Garbarze, Rybitwy, Kawiary, Czarnąwieś i innych niemało się ściąga. Przez ojce Jezuity w których sprawie jest, przy którym nowicyat swój mają, ochędóstwem wszelakiém odnowiony. Przy tym kościele jest téż kapella Macieja i Mateusza śś. apostołów, przez Stanisława Reja z Kobylan (natenczas plebana tamecznego), zbudowana. Jest i szkoła od Macieja Miechowity kanonika krakowskiego zmurowana. Na téjże ulicy Szczepańskiéj jest szpital nowy bractwa kupieckiego P. Maryi dla mężczyzn.

9. Kościół świętego Marka.

Na Sławkowskiéj ulicy, od Bolesława Pudyka założony i zbudowany r. 1200, na dwanaście zakonni-

ków, których zowią *Fratres de Poenitentia beatorum martyrum,* żeby wednie i w nocy Pana Boga na tém miejscu chwalili. Używają ci zakonnicy białego ubioru, a na nim krzyż w sercu czerwony. Jest w tym kościele grób jednego świątobliwego zakonnika Michała, który umarł 1485, za żywota i po śmierci cudami słynął, którego Miechowita w swéj kronice wspomina.

10. Ś. Jana Chrzciciela kapella.

Od któréj i ulica ś. Jana nazwana jest, któréj podawanie szlachcicom księstwa siewierskiego należy. Przy téj kaplicy jest też dom dla kapłanów, którego prowizorami są z cechu krawieckiego.

12. Kościół świętego Ducha
i drugi przy nim
Świętego Krzyża.

Fulko biskup krakowski fundował szpital w Sławkowie miasteczku biskupiém, i podał go zakonnikom szpitalnym ś. Ducha z Saxyej, (przyzwawszy ich z Wiednia) r. 1203. Potem Iwo biskup krakow-

ski roku 1220 przeniósł je na Prądnik, ztamtąd zaś Prandota biskup krakowski dla niesposobności miejsca i odległości od ludzi, przeprowadził je do Krakowa r. 1244, dawszy im kościół farny ś. Krzyża podawania swego i zbudowawszy im na gruncie farnym kościół ś. Ducha, klasztór i szpital przestrony dla ubogich i dziatek porzuconych. Nadane i opatrzone to miejsce jest majętnościami i dochodami od wyszéj mianowanych biskupów i sukcesorów ich, także innych pobożnych ludzi. Ma téż odpusty wielkie od stolice apostolskiéj nadane na pewne czasy. Przy tym kościele są zakonniczki co ubogim białymgłowom służą. Tamże niedaleko jest szpital żakowski, dla tych co się uczą, abo do duchowieństwa się biorą, fundowany, przy którym jest i kaplica.

13. Kościół Panny Maryi

w Rynku, farny.

Ten kościół od Iwona biskupa krakowskiego za ś. Trójce kościół (przy którym przedtem fara była), założony, który Wirzynek człowiek znaczny i bogaty i inni ludzie pobożni, do téj ozdoby którą teraz znać, przywiedli. Ma archiprezbitera infułata, wikaryów sześciu, mansyonarzów, psalterystów i

altarystów niemałą liczbę. Ma i relikwie znaczne, i aparaty ozdobne, i obraz na wielkim ołtarzu tak cudną i sztuczną robotą, że o taki drugi trudno. Tam téż jest bractwo znaczne kupieckie, które opatruje mieszczany podupadłe w szpitalu swym (o którym się wyszéj napisało), na Szczepańskiéj ulicy. Znaczny ten kościół zawsze był porządkiem wielkim, nabożeństwem ludzkiém i kaznodziejami przednimi.

14. Ś. Barbary kościół.

W którym niekiedy nacya niemiecka swe nabożeństwo odprawowała. Za króla Stefana Ojcom Jezuitom (nauką i przykłady dobremi pożytek w duszach ludzkich czyniącym) dany i codzień w ochędóstwo, w klejnoty, w aparaty kosztowne barziej się zapomaga. W tym kościele między innemi relikwiami, znajduje się: subtelna ręka panieńska jeszcze cała z ciałem i z skórą uwiędłą. Tradycya jest, jakoby miała być ta ręka własna ś. Katarzyny, onéj błogosławionéj a przedziwnéj męczennice Pańskiéj. Przy nim jest bractwo miłosierdzia, którzy w procesyach zielonych kap używają. Ci wstydliwych ubogich, zwłaszcza mieszczan tutecznych, jałmużną zakładają. Tam też jest *mons pietatis*, zkąd pienię-

dzy potrzebującym, bez lichwy (aby się u żydów nie niszczyli), pożyczają. Jest i jałmużna dla posagu ubogich dziewek. Które w niedzielę trzecią miesiąca każdego, nabożeństwa swojego z odpustami wielkiemi u ś. Barbary zażywają.

15. Ś. Wojciecha kościół.

W rynku krakowskim, na którém miejscu jako podanie jest, Wojciech ś. kazanie w Krakowie czynił, od Piotra Wysza biskupa krakowskiego, akademii dany. Tam teraz bractwo literackie nabożeństwo swe odprawuje, i kazanie dla niemieckiéj nacyi ich językiem bywa.

16. Świętéj Trójce kościół.

Przy tym kościele z przodku fara była. Potém roku 1227, gdy Iwo biskup krakowski w Rzymie znajomość z ś. Dominikiem wziąwszy, nauce i cudom jego się przypatrzywszy, uprosił sobie ośm braciej u niego i tu z Jackiem ś. stryjem swoim one przyprowadził, i ten kościół im dał, farę na miejsce sposobniejsze w rynek do Panny Maryi prze-

niósłszy. Kwitnie ten kościół w chwale bożéj z każdéj miary, dla porządku zakonników uczonych i w kazaniach wziętych. Ma od złota, srebra, pereł i kamieni, drogich klejnotów, aparatów i innego sprzętu kościelnego dostatek, a osobliwie krzyż złoty, w którym jest drzewo Krzyża ś. Jest i z korony Pana Chrystusowéj tarń jeden krwią Jego naświętszą sfarbowany, i innych relikwij wiele. Ma i kaplic kilkanaście z swém nadaniem, od tych którzy tam pogrzeby swe mają. W kaplicy ku północy na górze jest ciało Jacka ś. tegoż zakonu, który od czterechset lat wielkiemi a prawie ustawicznemi cudami nietylko w Polszcze i przyległych krainach, ale też we Włoszech i w Hiszpaniej wsławiony jest. Kanonizowany ten Święty jest za staraniem teraźniejszego króla Zygmunta III od Klemensa papieża VIII r. 1594. Tamże pospołu leży ciało błogosławionego Wita biskupa lubuszańskiego, od heretyków dla wiary katolickiej zamordowanego. Tamże ołtarz jest uprzywilejowany za umarłe. Są i ciała trzech braciej błogosławionych tegoż zakonu, którzy jednego czasu habit zakonny przyjęli, razem też w Wielki czwartek po przyjęciu najświętszego Sakramentu, gdy według zwyczaju dzięki czyniąc krzyżem padli, umarłymi nalezieni, i jako za niegodne rozumiani, od kościelnego pogrzebu odstrychnieni byli, aż kilkakroć starszemu przez widzenie cudowne dali znać: takie zejście

być skutkiem próśb ich u Pana Boga, że ich wtenczas do siebie powołał, gdy najsposobniejszymi upatrzył, a że niesłusznie od pogrzebu i spółeczności wiernych w któréj byli zawsze i są, ciała ich wyłączone były; dla tegoż do kaplice Trzech Królów (która pod ś. Jacka kaplicą w ambicie jest), przeniesieni są, i tam pewne cuda przez nie Pan Bóg pokazował. Tamże w ambicie niedaleko krucyfix jest, o którym to podanie: że mawiał do Stanisława Kokoszki zakonnika starego i świątobliwego, nad którego głową gdy się modlił, koło ogniste często więc drudzy bracia widywali. Takiéjże świątobliwości sławą ozdobionéj niejakiéj zakonniczki Beaty, tegoż zakonu trzeciéj reguły, w kaplicy ś. Katarzyny seneńskiéj po lewéj ręce u drzwi zachodnich ciało leży, z którego (gdy grób jéj otworzon był), wielka i dziwna wonność wychodziła. W pół chóru zaś (za pulpitem), jest grób błogosławionego Iwona biskupa krakowskiego, którego zakonnicy jako fundatora swego, z włoskiego miasta Utiny swym kosztem przyprowadzili i w kościele pochowali. Jest i innych ludzi zacnych pogrzebów niemało, jako: Leszka Czarnego monarchy polskiego, podle zakrystyi za ołtarzykiem małym, Filipa Kalimacha człowieka uczonego grób mosiądzowy w rogu ołtarza po lewéj stronie do chóru wchodząc — także kilku sufraganów krakowskich z tegoż zakonu. Jest téż tam przy stronie południowéj kaplica

Myszkowskich, w któréj pochowan jest z tegoż domu Piotr biskup krakowski, wysokiego rozumu i rady senator, pospołu z synowcami swymi Piotrem wojewodą rawskim (człowiekiem rozsądku wielkiego) i z Janem kasztelanem żarnowskim (baczeniem i ludzkością sławnym). Na ozdobę i fundacyą téj kaplice wielki koszt wiedzie się od téjże familii, a mianowicie: Jego Mość pan Zygmunt Myszkowski marszałek koronny dzisiejszy, i brat Jego Mość pana Alexandra, na majętnościach swych fundowali pewne czynsze i wyderkafy, włożywszy tę powinność na zakonniki: aby w ordynacyi jego pomienionych czasów, aniwersarze i kazania o umarłych odprawowali, z pilném zalecaniem wszystkich osób téj familii, któreby jedno tam pogrzeb swój miały. Na tęż kaplicę materya wszystka od marmuru z niemałym sumptem jest zgotowana. Tamże jest bractwo Imienia Pana Jezusowego, i drugie bractwo Różanego wianka Panny Maryi, obchodząc procesye z naświętszym Sakramentem w pierwsze i wtóre niedziele każdego miesiąca, i na wszystkie święta Panny Maryi i patronów tego zakonu, z otrzymaniem pewnych odpustów, a osobliwie: ktobykolwiek z tegoż bractwa pięć ołtarzów którychkolwiek modląc się nabożnie obszedł, zupełne grzechów odpuszczenie otrzymawa, i wybawienie jednéj dusze z mąk czyścowych. Jest téż przy tym kościele biblioteka barzo porządna i dostateczna,

i klasztór przestrony i budowny, dwojakie *claustrum* mając. Niedaleko tego kościoła, we dwu domach są zakonniczki tegoż zakonu trzeciéj reguły.

17. Śch Piotra i Pawła kapella.

Jest na Grodzkiéj ulicy, którą w opatrzeniu swém zawsze kanonik jeden ma z kapituły krakowskiéj, do którego funduszu zdawna należy.

18. Kościół Śch Piotra i Pawła.

Na Grodzkiéj ulicy wielkim kosztem od króla teraźniejszego Zygmunta III dla Ojców Jezuitów założony i po wielkiéj części wywiedziony, tym kształtem jako też w Rzymie tymże Ojcom *al Jesu* kardynał Farnezy zbudował. Ten kościół acz jeszcze nie jest skończony, jednak ma już swe oratoryum ochędożne, w którém w każdą niedzielę i święto, kongregacya *sodalitatis b. M. Virginis* schadzki swe i exhortacye i inne nabożeństwa o godzinie swéj pewnéj odprawują, z niemałą pobudką i zbudowamiem wszystkich, co przy tym akcie świętym bywają.

19. Ś. Jędrzeja kościół.

Przy nim jest klasztór zakonniczek ś. Klary, od Salomei ś. królowéj halickiéj, Bolesłesława Pudyka siostry, na 60 panien zakonnych fundowany, relikwijami, klejnoty i aparaty kościelnemi osobliwemi opatrzony. Fundacya pierwsza była w Zawichoście, ztamtąd dla częstych tatarskich i litewskich (póki jeszcze poganie byli) najazdów, do Skały przeniesione zakonniczki roku 1264. Ale że i tam miejsce nie barzo zdało się dla panien bezpieczne, otrzymany dla nich jest ten kościół od opata konwentu sieciechowskiego, jako podawców jego, przeniósłszy fundacyą prałata i kanoników do ś. Idziego, jako się niżéj dotknie. Ten klasztór teraz za powodem i staraniem świętéj pamięci x. kardynała Radziwiła i x. Bernata Maciejowskiego biskupów krakowskich, jest porządnie i według potrzeby budowaniem i zakonnemi postępkami reformowany.

20. Ś. Marcina kościół.

Jest podle Jędrzeja ś. z domów Gryfów i Ostoje fundowany.

21. Kościół Ś. Idziego.

Na Grodzkiéj ulicy niedaleko zamku od monarchy Władysława pierwszego i Judyty żony jego zbudowany, po otrzymaniu pociechy w potomstwie, za przyczyną i ofiarowaniem się temu świętemu, któremu do Francyi wota swe byli posłali, i na pamiątkę wziętego dobrodziejstwa kościół jemu zbudowali. Jest przy nim kustodya i trzy kononie, które z kościoła ś. Jędrzeja przeniesione są, za wprowadzeniem tam zakonniczek, teraz zakonnikom Trójce śtéj ten kościół jest przyłączony.

WTÓRA CZĘŚĆ

opisania kościołów

NA STRADOMIU I NA KAZIMIRZU.

---

22. Kościół na Stradomiu Ś. Bernardyna,

Przy którym jest klasztór zakonu ś. Franciszka *de Observantia*, od bł. Jana Kapistrana towarzysza ś. Bernardyna, z którym on pospołu zakon ś. Franciszka nachylony do pierwszéj kloby i obserwancyi przywodził, tu naprzód za prośbą kardynała Zbyszka wprowadzonego r. 1450. Przeciw któremu król Kazimirz III i Zofia królowa matka jego (z rycerstwem i dworem wszytkim), Zbyszek kardynał biskup krakowski z duchowieństwem i ludem pospolitym, jako przeciw posłańcowi bożemu, daleko przed miasto wyszli. Za jego tu przybyciem tak się ludzie do tego zakonu obrócili i zapalili, że tenże błogosławiony Jan Kapistran z saméj akademii krakowskiéj do trzech set, z mistrzów bakałarzów i studentów, ręką swą do zakonu ob-

lókł. Kościół i klasztór zbudował Zbyszek kardynał na placu brata swego Piotra Oleśnickiego, wojewody sendomirskiego. W tym kościele jest grób błogosławionego Szymona z Lipnice, tegoż zakonu, znacznemi cudami sławnego — (umarł 1483) przy którym jest ołtarz uprzywilejowany za umarłe. Nie ustała z łaski bożéj w tym zakonie do tego czasu obserwancya zakonna i wszelaki porządek dobry. Z tamtąd idąc do ś. Jagnieszki jest dom białogłowski tegoż zakonu ś. Franciszka trzeciéj reguły, które zową Bernardynkami.

23. Kościół Ś. Agnieszki.

A przy nim klasztór panien tegoż zakonu ś. Franciszka trzeciéj reguły, zaraz za przyjściem bł. Jana Kapistrana fundowany; porządkiem i zakonnością sławny, w którym zawsze wiele zacnych domów panien, Panu Bogu służyć zwykło. Ten gdy był w wielki ogień pogorzał, kosztem x. Jana Korzbacha kanonika krakowskiego i innych prałatów krakowskich jest naprawiony.

24. Kościoł Ś. Katarzyny na Kazimirzu.

Jest przy nim klasztor zakonu ś. Augustyna pustelników, od Kazimierza W. 1363 założony, za-

konnicy pierwsi z Pragi do niego przyprowadzeni. Do fabryki kościelnéj przyłożył się też znacznie Jaśko Mielsztyński kasztelan krakowski i Gniewosz. Przy tym kościele naprzód wchodząc do ambitu klasztornego od kazimirskiéj ulice, która wiedzie na Skałkę, są nad samemi drzwiami wewnątrz dwa obrazy malowania dawnego, dziwnie pozorne i do nabożeństwa pobudzające: jeden Zbawiciela naszego w cierniowéj koronie, jakoby nieledwie wszystek krwią świeżą skropiony i ręką prawą bok włocznią otwarty trzymający, a przy nim drugi bardzo żałosnéj Bogarodzice. O tym obrazie zwłaszcza Panny Najświętszéj, jest pewna wiadomość, że przy śmierci pokazował się niektórym ludziom, co tam za żywota (idąc na Skałkę) wstępowali, mając ku niemu nabożeństwo, modlitwy swoje tam odprawowali, a mianowicie godny pamięci on x. Jan Leopolita doktor Pisma ś. i kaznodzieja zawołany krakowski takiem widzeniem przed samą śmiercią był od Pana Boga uczczony, czego żywym świadkiem jest teraz jeden kanonik krakows ki na imie Taranowski, którego *honoris causa* nominuję, i inszych wiele, z któréj miary temu obrazowi na cześć i na chwałę bożą i Matki Zbawiciela naszego w piątek lampa na tamtém miejscu gorywa i ludzie na Skałkę idący świece stawiają a modlitwy do P. Boga czynią z pociechą swoją. Tamże w ambicie jest kaplica ś. Doroty, gdzie się zakonnicy cho-

wają. Tam leży *doctor teologiae* Izajasz Krakowczyk, człowiek żywota świętobliwego; ten pisał *in magistrum sententiarum,* które jego księgi najdują się w niemieckich bibliotekach tegoż zakonu braci; jako kronika ich świadczy (fol. 72) umarł tamże w Krakowie mieszkając około roku pańskiego 1415. Niedawnemi czasy kiedy zakonnicy prowincyała swego na tém miejscu, gdzie ten ojciec pomieniony Izajasz leży chować chcieli, świeża pamięć jest, że kamienia jego nagrobnego mularze ruszyć żadnym sposobem nie mogli, choć mieli na pomoc do tego gwałt ludzi przy sobie; kruszyć się tylko raczéj dopuścił, ale ruszyć żadnym sposobem z mjejsca nie dał — z któréj i inszéj miary, tego z liczby śś. być rozumieją. Wtóra kaplica w tymże ambicie jest Panny Maryi, z podania bracia mają: iż tam leży któryś ś., dla którego Pan Bóg zwykł cieszyć ludzi rozmaitych czasu przygody, którzy na to miejsce się obiecują. Między inemi rzeczą samą doznał po trzykroć teraźniejszy jeszcze żywy niejaki Stanisław Celaticki, na wojnie z wielkiéj niebezpieczności co raz wybawiony, z któréj miary tęż kaplicę dał zmalować i o więtszéj jéj ozdobie i nadaniu tenże przemyśla. Trzecią ku zachodowi słońca w tymże ambicie zowią ś. Jana Jałmużnika, którego też tam obraz dziwnie ozdobny, przywieziony z Konstantynopola przez Mikołaja Lanckorońskiego z Brzezia, pospołu z relikwiami ś. An-

drzeja, Hilariana pustelnika, Pantaleona, Chrysztofora i ś. Menny męczenników — także ś. Szczepana pierwszego męczennika pańskiego; do tego Magdaleny ś., Łucyi panny, 1000 męczenników, z 11000 dziewic, tamże wszystkie te relikwie w ołtarzu zawarte, pospołu kości i sztuczka dalmatyki ś. Wojciecha w któréj był do grobu schowany, które to relikwie ś. Wojciecha, tenże Mikołaj Lanckoroński z klasztoru trzemeszeńskiego przywiózł, jako świadczy dawna tablica przy téj kaplicy zawieszona. W samym kościele są trzy kaplice: jedna panów Jordanów Spytków, druga Węgierska, gdzie leży Przecław starosta spyski, co téż znać był i wojewodą siedmigrodzkim, która kaplica jest przez żadnéj fundacyi prawie zaniedbana i godnaby respektu pobożnego jakiego człowieka. Trzecią kaplicę teraz skończy urodzony pan Piotr Jordan. W tymże kościele jest ołtarz przywilejowany za umarłe, takiż jako u Bernardynów przy grobie ś. Szymona z Lipnice, staraniem godnéj pamięci ojca Szymona Mniszowiusza z Łowicza prowincyała i doktora *theologiae*, którego pisma niektóre są przy księgach klasztornych. Są téż tamże zakonniczki tegoż zakonu ś. Moniki matki ś. Augustyna, konfirmacyą swego zakonu mają od generała swego Spiritusa z Wincencyi.

W tymże kościele są relikwie. Najprzód: ręka ledwie nie cała ś. Szczepana, druga ś. Tomasza

biskupa kantuaryjskiego, kości Andrzeja, Macieja i Filipa apostołów, i relikwie ś. Jana Chrzciciela, i sztuczka z odzienia tegoż ś., czaszka z głowy ś. Rocha z inszemi relikwiami w wielkim pacyfikale. Cztery sztuczki Krzyża ś. zawarte w krzyżu sprawionym od Izajasza ojca wyszéj pomienionego — relikwie ś. Sebastyana, i relikwie: oleju, mleka i krwie ś. Katarzyny — kości: jedna z głowy Konstantyna cesarza, którego ochrzcił ś. Sylwester — ś. Ambrożego i Floryana, Kozmy i Damiana męczenników, Benedykta i Dezyderyusza — Relikwie Anny ś., Katarzyny, Doroty i Barbary panien i męczenniczek, i innych obojga płci śś. bożych.

25. Kościół na Skałce.

Tamże jest kościół ś. Zofii. Przedtem fara ś. Michała, teraz ś. Stanisława, zakonnikom ś. Pawła pierwszego pustelnika za staraniem Jana Długosza kanonika krakowskiego (który dla nich klasztór zmurował) poruczony; a bywało ich tam dwanaście dla odprawowania służby bożéj przy tak wielkich schadzkach ludzi, które na każdy piątek z nabożeństwa i dla odpustów wielkich czynić zwykli na tak miéjscu świętem, gdzie Stanisław ś. mszą ś. ofiarując, od króla Bolesława zabity

i w sztuki rozsiekany, męczeńską koronę i świątobliwości swojéj jasne świadectwo przez cuda rozliczne odniósł. Tam orłowie ciała jego strzegli, póki ludzie bojaźnią zdięci pozbierać go nie śmieli; tam ciało ś. złożone się zrosło — tam palec od ryby w sadzawce połkniony światłość z nieba ukazowała. Tam tenże biskup ś. przez 10 lat pogrzebiony leżał, i to miejsce krwią swoją dla sprawiedliwości przelaną skropił; tam wiele ich za przyczyną jego w potrzebach swych i boleściach oczu za przemyciem ich z téj tam sadzawki pociechy odnosili — o czem z historyi jego szerzéj się każdy sprawić może. Tamże Jan Długosz zacny historyk polski, fundator tych zakonników, pogrzebiony jest.

26. Kościół Ś. Jakóba farny.

Z jałmużny obywatelów tamecznych zmurowany, a teraz niedawno przez x. Szymona Gładysza proboszcza zasklepiony, i kaplicą jedną od niegoż zmurowaną i nadaną rozszerzony. Ma proboszcza i mansyonarzów piąci i altarystów kilku.

27. Kościół Ś. Lenarta.

Przed miastem, do tejże fary ś. Jakóba należący. Przy nim są szpitale dwa: jeden dla mężczyzn, dru-

gi dla białychgłów trędowatych; za Zbyszka kardynała od Kazimirzan zbudowane.

28. Kościół Ś. Benedykta.

Na górze przed Kazimirzem, murowany, do którego pospolicie w piątki ludzie chodzą, gdzie niedaleko jest też mogiła Krakusa fundatora miasta Krakowa, Rękawką rzeczona; na któréj boża męka postawiona, a to przypominając sobie Pana naszego drogę pod krzyżem na górę Kalwaryą.

29. Kościół Ś. Wawrzeńca.

Przy murze kazimierskim od Żydów, który powiadają że jeszcze za pogaństwa zbudowany był. Teraz jest pod sprawą zakonników Bożego Ciała.

30. Kościół Bożego Ciała farny.

Za cudownem nalezieniem na tém miejscu Sakramentu najświętszego, od króla Kazimierza W. założony i na wsi kapitulnéj Bawole r. 1347 fundowany. Z przodku plebana miał przez lat niemało. Jagiełło potem w r. 1405 z Kłoczka zakon-

niki (które zowią *canonici regulares st. Augustini*) za pozwoleniem Piotra Wysza biskupa krakowskiego przyprowadził. Pierwszy proboszcz tego kościoła Konrad, kościół i klasztór porządnie murować począł, na co król i pospólstwo sumptu dawali. Tam mieszkiwa 20 zakonników, którzy służbę bożą odprawują i o swéj parafii zawiadują. Jednak i do tego czasu, na każdy czwartek tam procesya z najświętszym Sakramentem bywa. Między innemi relikwiami, mają tam palec ś. Jana Chrzciciela, którym wskazał Zbawiciela naszego, mówiąc: Oto baranek boży, który zgładza grzechy świata — Tam też jest grób jednego zakonnika świętobliwego na imie Stanisława.

Jest przy tym kościele wieża znaczna z dzwonami wielkiemi głosu wdzięcznego, od Stanisława z Kazimirza proboszcza tego kościoła zmurowana. Tenże i szkoły porządnie zmurować dał.

31. Kościół Ś. Jadwigi.

Z klasztorem dla zakonników bożogrobskich z Miechowa, od króla Kazimierza W. z szpitalem dla chorych mężczyzn fundowany. Tam na święto Rozesłańców, procesye wszystkiego miasta chodzą, dziękując Panu Bogu za zwycięstwo z Krzyżaków królowi Jagiełłowi dane.

TRZECIA CZĘŚĆ
opisania kościołów
NA KLEPARZU I PO PRZEDMIEŚCIACH.

---

32. Kościół Ś. Sebastyana.

Na jezierze między Wisłą a Rudawą, przy którym jest szpitał z izdebkami dla zarażonych złą chorobą i z morowniami dla zapowietrzonych.

33. Kościół Ś. Gertrudy.

Na Wale. Przy nim cmętarz jest, na którym ścięte chowają.

34. Kościół Ś. Mikołaja farny.

Od klasztoru tynieckiego akademii krakowskiej dany r. 1400. Ma proboszcza i mansyonarze, które fundowała Anna z Tarnowa Bernardynka. Jest

też przy tym kościele szpital od Marcina Radomskiego proboszcza tamecznego zmurowany i nadany.

35. Kościół Ś. Floryana.

Od króla Jagiełły akademii krakowskiéj z kancelaryami: poznańską, łęczycką i sieradzką dany. Probostwo król Stefan téjże akademii inkorporował, podawszy je wprzód x. Stanisławowi Sokołowskiemu kaznodziei swemu z téjże akademii, człowiekowi w greckim i łacińskim języku uczonemu i wielą ksiąg wydanych sławnemu. Ma ten kościół prałatów trzech, kanoników ośmiu, wikaryów tak wiele. Tam téż jest ręka ś. Floryana. Jest i szkoła porządnie wymurowana.

36. Kościół ŚŚ. Szymona i Judy.

Niedawno od ludzi pobożnych zbudowany, przy którym jest szpital dla zapowietrzonych.

37. Kościół ŚŚ. Filipa i Jakóba. Do probostwa Wszech ŚŚch należący.

38. Kościół Ś. Walentego. Przy którym jest szpital naonczas dla białychgłów trędowatych fundowany, któréj choroby teraz z łaski bożéj nie widać.

39. Kościół Ś. Krzyża. Jeszcze niedomurowany, który na zakonniki ś. Benedykta, dla nabożeństwa języka słowieńskiego był postawiony, o którym teraz wikaryowie ś. Floryana zawiadują.

40. Kościół Ś. Piotra na Garbarzech. Jest pod farą ś. Szczepana, przy którym kapłan jeden języka niemieckiego, dla garbarzów tegoż języka zwykł przemieszkiwać.

41. Kościół Panny Maryi na Piasku.

Z klasztorem zakonu Karmelitanów, od Jagiełła i Jadwigi królowéj r. 1397 fundowany, który teraz po spaleniu w *interregnum* do pierwszéj ozdoby przez ludzie pobożne przywiedziony jest. Tam na święto Nawidzenia P. Maryi i przez oktawę, wielkie nabożeńtwo ludzie obchodzić zwykli.

42. Kapella Bożego Miłosierdzia na Smoleńsku. Nad Rudawą, ale barzo zaniedbana i popsowana.

43. Kościół Ś. Augustyna na Zwierzeńcu.

Przez Jaxę z domu Gryfów 1181 zmurowany i prowentami kościoła ś. Salwatora, przez Gedeona z tegoż dowu Gryfów biskupa krakowskiego opa-

trzony. Przy nim jest klasztór panieński znaczny, zakonu premonstratskiego mający swą xienią. Wspominają historye, że jedna z tamtego klasztoru bogobojna zakoniczka Bronisława, Jacka ś. duszę do nieba od aniołów prowadzoną widziała, która tamże w tym kościele odpoczywa. Są też przy tym kościele zakonnicy tegoż zakonu, mając swego proboszcza, którzy farę trzymają i w kościele służbę bożą odprawują. Jest też tamże szpital nowo zbudowany.

44. Kościół Ś. Salwatora
abo
Przemienienia Pańskiego
(gdzie była dawniéj fara).

Od Piotra z Skrzynna (jako starzy powiadają) zbudowany; drudzy twierdzą że jeszcze za pogaństwa stanął. W tym kościele jest krucyfix, na ołtarzu w koronie złotéj i szacie haftowanéj, zrucając z nogi trzewik kosztowny skrzypkowi co przed nim gra — pamiątka krucyfixa z Morawy do Miecława pierwszego w Polsce chrześciańskiego pana przyniesionego, od niego tak ubranego. W tym kościele ludzie wszelkie pociechy odnosić zwykli, gdy się tam z obietnicami swemi ofiarują.

45. Kościół Ś. Judyty abo **Ś. Małgorzaty**, na drugim pagórku teraz na nowo od xieni zwierzynieckiéj na starem miejscu zbudowany.

KATALOG

KSIĄŻĄT I KRÓLÓW POLSKICH,

POCZĄWSZY OD LATA

Narodzenia Pańskiego

550.

550 Roku pańskiego. Najpierwszym był LECH książęciem polskim, który w Gnieźnie stolicę zasadził: z potomkami swemi długi czas rozkazował.

DWANAŚCIE WOJEWODÓW: ciężko było narodowi polskiemu pod wielą panów.

KRAKUS: który Kraków założył, był i królem czeskim, do Krakowa stolicę przeniósł.

700 LECH II, syn Krakusów, brata dla królestwa zabił, sam też mizernie zginął.

730 VENDA córka Krakusowa: Niemce poraziwszy w Wisłę wskoczyła, u Mogiły pogrzebiona.

750 DWANAŚCIE WOJEWODÓW powtórnie.
780 LESZKO PIERWSZY, przedtem Przemysławem zwany: Morawce poraził.
801 LESZKO II biegiem przyszedł do królestwa.
LESZKO III, syn Leszka wtórego, doma pokój mając, Węgrom ratunku dawał, synów 20 zostawił niepewnych.
815 POPIEL pierwszy, syn Leszka trzeciego: Kruszwicę założył, i tam przemiszkiwał.
830 POPIEL mniejszy, syn Popiela pierwszego, którego myszy zjadły w Kruszwicy, stryców dwadzieścia otruł.
847 PIAST Z KRUSZWICE, którego potomstwo aż do Ludwika w Polsce panowało.
895 ZEMOWIT syn Piastów: Węgry i Pomorczyki zwojował.
902 LESZKO IV syn Zemowitów: pokoju zażył.
921 ZEMOMYSŁ syn Leszka czwartego, syna miał ślepego, który w rok przejrzał: dawał znać Bóg, że za niego Polska miała przejrzeć i w Boga uwierzyć.
964 MIECZYSŁAW abo Mieszko, syn Zemomysłów, pierwszy wiarę chrześciańską przyjął i Polaki do wiary przywiódł.
999 BOLESŁAW CHABRY syn Mieczysławów pierwszy, dziwnie waleczny pan, Czechy, Sasy, Morawce, Kaszubiany, Prusy i Ruś zwojował, od cesarza Ottona koronę otrzymał.

1025 MIECZYSŁAW WTÓRY syn Bolestawa Chabrego, nikczemny, wiele złego za niego Polska ucierpiała.

1041 KAZIMIERZ PIERWSZY z mnicha król.

1068 BOLESŁAW ŚMIAŁY, waleczny, który zabił ś. Stanisława, koronę utracił.

1082 WŁADYSŁAW PIERWSZY brat Bolesława śmiałego.

1103 BOLESŁAW KRZYWOUSTY: pięďziesiąt bitew wygrał, wojsko Henryka cesarza poraził.

1140 WŁADYSŁAW WTÓRY syn Krzywoustego, krakowskie państwo od ojca sobie naznaczone stracił, chcąc mieć wszystko królestwo.

1146 BOLESŁAW CZWARTY KĘDZIERZAWY, od Prusaków oszukany i porażony.

MIECZYSŁAW III, dobry z przodku, potem tyran, wygnany z państwa.

1184 KAZIMIERZ WTÓRY JUSTUS, śgo Floryana ciało od Ojca św. otrzymał, łaskawy na poddane.

1194 LESZKO V, od Pomorczyków w łaźni zabit.

1243 MIECZYSŁAW.

1290 WŁADYSŁAW TRZECI syn Mieczysławów.

LESZKO SZÓSTY.

1292 BOLESŁAW PIĄTY WSTYDLIWY: w czystości z żoną do śmierci mieszkał — Stanisława św. kanonizacyą otrzymał. Za niego Tatarzy Polskę spalili.

1294 LESZKO SIÓDMY CZARNY: Tatarzy znowu Polskę spustoszyli. Ruś poraził, Litwę i Jazygi.

1295 PRZEMYSŁAW WTÓRY: za tego korona przywrócona.

1306 WŁADYSŁAW ŁOKIETEK waleczny, trzy razy królestwa zbywał i zaś go dostawał.

1333 KAZIMIRZ WIELKI, prawa napisał Polakom, miasta murami obwiódł, trzech królów i cesarza razem na czci w Krakowie miał.

1370 LUDWIK WĘGIERSKI i polski król: wolności nadał.

1385 JADWIGA córka Ludwikowa.

1386 WŁADYSŁAW JAGIEŁŁO Litwin: Wiarę przyjął i Litwę do wiary przywiódł; Prusy i Tatary bił.

1434 WŁADYSŁAW SYN JAGIEŁŁÓW, polski i węgierski król, który u Warny zginął.

1447 KAZIMIRZ CZWARTY: z Prusy walczył, w kościelne rzeczy gwałtem się wdawał.

1492 JAN OLBRACHT syn Kazimirzów: na Bukowinie ludu nie mało stracił.

1501 ALEXANDER Tatary i Moskwę bił.

1507 ZYGMUNT PIERWSZY: Moskwę wojował i Prusy poraził.

1548 ZYGMUNT AUGUST: unią z Litwą skończył.

1574 HENRYK francuski i polski król: odbiegł królestwa. Zabit we Francyi.

1576 STEFAN BATORY, wielki król i rozumem i wojną.

1588 ZYGMUNT III, który szczęśliwie teraz panuje.

KATALOG

BISKUPÓW KRAKOWSKICH.

966 Roku pańskiego 1 PROCHOR Włoch, pierwszy arcybiskup krakowski.
986 2. PROKULF Włoch, II. arcybiskup krakowski, za którego św. Wojciech do Polski przyszedł,
996 3. LAMBERT Włoch, III. arcybiskup krakowski. O koronę do Sylwestra II. papieża jeździł, i Bolesława pierwszego polskiego króla koronowanego widział.
1014 4. POPPO Włoch, IV. arcybiskup, za którego klasztór sieciechowski i św. Krzyża fundowany.
1023 5. GOMPO Włoch, V. arcybiskup.
1032 6. RACHELIN Włoch, VI. arcybiskup, za którego tyniecki klasztór założony.
1046 7. ARON Francuz, pierwszy opat tyniecki. VII. arcybiskup krakowski.

1061 8. LAMBERT ZULA Polak z domu Toporów biskup krakowski. Tytuł arcybiskupa upuścił.

1072 9. Ś. Stanisław z domu Prussów biskup krakowski, męczennik, dla którego zamordowania Polska 4 lata była pod interdyktem, a Bolesław od Grzegorza VII. papieża tytułu królewskiego i królestwa odsądzon.

1082 10. LAMBERT z domu Habdank.

1103 11. BALDWIN Francuz.

1109 12. MAURUS Francuz.

1118 13. GAUDENCIUS abo RADOST z domu Róża, za którego klasztór andrzejowski fundowany.

1142 14. ROBERT z domu Korab.

1144 15. MATEUSZ z domu Ostoja, za którego miechowski i zwierzyniecki klasztór fundowany.

1166 16. GEDEON abo GEDKO z domu Gryfów, za którego św. Floryana ciało do Krakowa przyniesiono, klasztór wąchocki i klecki stanął.

1186 17. FULKO abo PEŁKA z domu Lis, za którego pokrzywnicki klasztór założony.

1208 18. WINCENTY KADŁUBEK z domu Róża. Ten puściwszy biskupstwo, w Jędrzejowie zakonnikiem został.

1218 19. IWO abo JAN z domu Odrowąż. Dominikany do Krakowa przyprowadził, szpital św. Ducha i klasztór w Mogile fundował.

1229 20. WISŁAW z domu Szachownica, za tego klasztór szczerzycki fundowan.

1242 21. PRANDOTA BIAŁACZOWSKI z domu Odrowąż, za tego kanonizacya św. Stanisława doszła.

1266 22. PAWEŁ PRZEMEKOWSKI z domu Półkoza.

1293 23. PROKOP z domu Korab.

1296 24. JAN MUSKATA.

1320 25. NANKER Slązak z domu Oksza, który kościół krak. po ogniu murował. Potem na biskupstwie wrocławskiem umarł.

1328 26. JAN GROTH z domu Rawicz.

1347 27. PIOTR FALKOWSKI z domu Doliwa.

1348 28. BOZANTA JANKOWSKI z domu Róża, który Bożencin założył.

1367 29 FLORYAN MOKRSKI z domu Jelita.

1378 30. ZAWISZA Z KUROZWĄK z domu Róża. Mansyonarze w kościele krakowskim fundował.

1380 31. JAN Z RADLIC z domu Korab, medyk, za tego kościół i klasztór częstochowski stanął.

1392 32. PIOTR WYSZ z domu Brog, za którego UNIVERSITAS krakowska stanęła, i kościół Bożego Ciała. Na biskupstwie poznańskiem umarł.

1412 33. WOJCIECH JASTRZBĘIEC tegoż domu, za którego klasztór panieński w Lublinie założony. Był potem arcybiskupem gnieźnieńskim.

1423 34. ZBIGNIEW Z OLEŚNICE z domu Dębno kardynał, księstwo siewierskie kościołowi krakowskiemu kupił.

1455 35. TOMASZ STRZAMPIŃSKI z domu Prusów, profesor krakowski. Biskup i książę siewierskie.
1460 36. JAKÓB SIENIEŃSKI z domu Dembno.
1462 37. JAN GRUSZCZYŃSKI z domu Róża, potem arcbisykupem gnieźnieńskim umarł.
1464 38. JAN ŁUTKO z Brzezia, domu Doliwa.
1471 39. JAN RZESZOWSKI z domu Półkoza, skarb kościoła krakowskiego zmurował.
1488 40. FRYDERYK KARDYNAŁ, syn Kazimierzów, brat Jana Olbrachta, Alexandra i Zygmunta I., biskup krakowski i arcybiskup gnieźnieński.
1503 41. JAN KONARSKI z domu Habdank, grabstwo koziogłowskie kościołowi krakowskiemu kupił.
1523 42. PIOTR TOMICKI z domu Łódź, za którego wielka pamiątka w biskupstwie jest.
1535 43. JAN LATALSKI z domu Prawdzic, potem arcybiskupem umarł.
1537 44. JAN CHOIŃSKI z domu Habdank.
1538 45. PIOTR GAMRAT biskup krakowski i arcybiskup gnieźnieński zaraz.
1545 46. SAMUEL MACIEJOWSKI.
1550 47. ANDRZĖJ ZEBRZYDOWSKI z domu Radwan.
1560 48. FILIP PADNIEWSKI domu Nowina.
1572 49. FRANCISZEK KRASIŃSKI domu Ślepowron.
1577 50. PIOTR MYSZKOWSKI z domu Jastrzębiec.

1591 51. JERZY RADZIWIŁŁ kardynał, książe z Ołyki i Nieświża, za niego kanonizacya ś. Jacka doszła, i kruszce w Kielcach otworzyły się.

1600 52. BERNAT MACIEJOWSKI, który teraz szczęśliwie o kościele bożym zawiaduje.

KONIEC.

REGESTR.

Kościoły przy których położona * teraz nie istnieją, lub budowle ich na inny cel obrócono.

strona.

W książce Ludwika Kremera Rajcy Krak. Narada ktorey wiary trzymać się mamy wybornym językiem napisanej, wydanej w Krakowie (w drukarni Łazarzowej) 1617 r., przedmowa o Bractwach przy Kościołach Krakowskich, wtedy będących. Prawie 30 takich wymieniono.

800–